

Aanwijzing voor de kandidaat

Als in een vraag staat dat je een hoofd- of kernconcept moet gebruiken, dan gebruik je in het antwoord die elementen uit de omschrijving van het hoofd- of kernconcept die nodig zijn om de vraag juist te kunnen beantwoorden.

Opgave 1 Agressie op het sportveld

Bij deze opgave horen de teksten 1 tot en met 3 uit het bronnenboekje.

Inleiding

In 2012 raakte een grensrechter na afloop van een amateurvoetbalwedstrijd ernstig gewond toen hij werd mishandeld door jonge voetballers. Hij overleed een dag later. In de media kreeg deze gebeurtenis veel aandacht. Het leidde tot een publiek en politiek debat over ongewenst gedrag en gewelddadige excessen in de sport.

Bij de strafrechtelijke aanpak van gewelddadige excessen in de sport zijn verschillende overheidsorganen betrokken.

- 3p 1 – Noem drie actoren die betrokken zijn bij de strafrechtelijke aanpak van gewelddadige excessen in de sport: één van de uitvoerende macht, één van de wetgevende macht en één van de rechterlijke macht.
- Geef vervolgens bij elke actor een concrete taak die deze vervult binnen de trias politica.

Stel dat je de **subjectieve** (on)veiligheid in de sport onderzoekt door middel van enquêtes onder sporters. Je legt een aantal stellingen aan sporters voor waarop zij met 'ja' of 'nee' kunnen reageren. Om wetenschappelijk verantwoorde conclusies uit de enquête te kunnen trekken, moeten deze stellingen aan bepaalde eisen voldoen. Hieronder staan twee stellingen die **niet** voldoen aan deze eisen:

- a Ik heb het afgelopen jaar aangifte gedaan van een gewelddadig incident tijdens een sportwedstrijd. ja / nee
- b Ik heb mij het afgelopen jaar soms een beetje onveilig gevoeld als ik aan het sporten was. ja / nee
- 2p 2 Leg voor stelling a en stelling b uit waarom deze **niet** voldoen aan de wetenschappelijke eisen om verantwoorde conclusies over subjectieve (on)veiligheid in de sport te kunnen trekken.

- Het Mulier Instituut heeft onderzoek gedaan naar onwenselijk gedrag in de sport. Het instituut geeft verschillende verklaringen voor veranderingen in meldingen van onwenselijk gedrag in de sport. Als voorbeeld wordt de hockeysport gegeven: een tak van sport die volgens het instituut al lang actief is op het gebied van sportiviteit en respect, maar waar verenigingen recent juist **meer** ongewenst gedrag waarnemen.
- 2p 3 Leg uit dat een actiever veiligheidsbeleid bij sportverenigingen kan leiden tot het waarnemen van meer ongewenst gedrag. Gebruik in je uitleg de begrippen referentiekader en selectieve perceptie.

Lees tekst 1.

- Om ongewenst gedrag en excessen in de sport aan te pakken, heeft het kabinet een actieplan opgesteld.
- 2p 4 Geef aan waarom het actieplan van het kabinet past binnen integraal veiligheidsbeleid. Ondersteun je antwoord met een voorbeeld uit tekst 1.

Om ongewenst gedrag en excessen bij sportverenigingen te voorkomen, wordt er geëxperimenteerd met de inzet van sportpedagogen. Rotterdam was de eerste gemeente waar een sportvereniging ondersteuning kreeg van een sportpedagoog. In 2013 verscheen er een onderzoeksrapport van het Verwey-Jonker Instituut over de ervaringen met deze sportpedagogen. De doelstellingen van het beleid en een aantal conclusies uit het rapport staan in tekst 2 en 3. Een van de doelstellingen van het beleid is het stimuleren van een positief pedagogisch klimaat.

Lees tekst 1, 2 en 3.

Met de beantwoording van de vragen 5 tot en met 8 maak je een analyse van het vraagstuk zoals beschreven in tekst 1, 2 en 3.

Vraagstuk

- 2p 5 Leg uit dat er sprake is van een politiek vraagstuk. Gebruik in je uitleg een voorbeeld uit tekst 1.

Oorzaak

- 4p 6 Geef met behulp van twee kernconcepten een verklaring voor het vóórkomen van ongewenst gedrag en excessen in de sport. Gebruik in je verklaring bij elk kernconcept een voorbeeld uit tekst 2 of 3.

Beleid

- 6p 7 Leg uit dat in het beleid van het stimuleren van een positief pedagogisch klimaat de hoofdconcepten vorming, verhouding en binding te herkennen zijn. Gebruik in je uitleg:
- bij elk hoofdconcept een bijbehorend kernconcept;
  - bij elk kernconcept een voorbeeld uit tekst 2 of 3.

Oplossing

- 2p 8 In hoeverre zal het stimuleren van een positief pedagogisch klimaat bijdragen aan het verminderen van ongewenst gedrag en excessen in de sport? Leg je antwoord uit met behulp van:
- een theorie ter verklaring van criminaliteit;
  - een voorbeeld uit tekst 2 of 3.

Opgave 1 Agressie op het sportveld

tekst 1

Actieplan 'Naar een veiliger sportklimaat'

Dit kabinet staat voor 'Nederland Veiliger': op straten, in wijken en in de openbare ruimte. Daarbij hoort ook veilig kunnen sporten bij de sportvereniging, zonder last te hebben van intimidatie of geweld. Dit is een verantwoordelijkheid van iedereen.

Veel mensen sporten in Nederland met plezier (...). Sporten is niet alleen leuk, het draagt ook bij aan de gezondheid en versterkt sociale vaardigheden. (...)

Maar het is niet alleen goud dat er blinkt. Sportclubs worden geconfronteerd met ongewenst gedrag. (...) Het is voor vrijwilligers in de sport vaak lastig om goed in te grijpen of

ongewenst gedrag te voorkomen. Het kan niet zo zijn dat daardoor misdragingen onbestraft blijven.

Wij willen de sport veiliger maken, zodat iedereen met plezier kan sporten en de sport een positieve invloed heeft. Dit draagt ook bij aan het vergroten van de sportparticipatie. Daarvoor hebben wij met onder andere een aantal sportbonden (zoals de KNVB), gemeenten en de MOgroep Welzijn¹⁾ maatregelen afgesproken die zijn opgenomen in een actieplan. Deze maatregelen zijn gericht op het aanpakken van ongewenst gedrag en excessen en het creëren van een veiliger sportklimaat. (...)

naar: Kamerbrief over het actieplan 'Naar een veiliger sportklimaat' van ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (2011)

noot 1 MOgroep Welzijn vertegenwoordigt een groot aantal organisaties in de sector Welzijn en Maatschappelijke Dienstverlening.

tekst 2

Betere sfeer op de sportvereniging door sportpedagoog

(...) Op initiatief van deelgemeente IJsselmonde en Rotterdam Sport-support ontstond de functie van pedagogisch coördinator drie jaar
5 geleden als tegenreactie op de toename van geweld en criminaliteit bij de sportverenigingen.

(...)
Ineke Kalkman vervulde de functie van pedagogisch coördinator op de
10 voetbalverenigingen DRL en Overmaas. "De actualiteiten rondom het grensrechterincident in Almere

tonen aan dat er bij sportverenigingen soms veel te winnen is op pedagogisch gebied", zegt ze. "Vaak heeft dit te maken met onvoldoende beleid voor gedrag, normen en waarden."

Kalkman bracht ook trainers en leiders pedagogische vaardigheden bij en legde contacten met het jeugdnetwerk in de wijk. Sportverenigingen zijn een belangrijke vindplaats voor het signaleren van opvoed- en
25 opgroei problemen. (...)

naar: Verwey-Jonker Instituut (2013)

tekst 3

Enkele passages uit het onderzoeksrapport over sportpedagogen

- De drie sportverenigingen waar de pedagogisch coördinator werkte liggen in buurten met een lage sociaal-economische status. De kans op opvoed- en opgroei problemen is in deze buurten groter dan in de meer welgestelde buurten, omdat relatief veel gezinnen er kampen met meer-
voudige problematiek. (...)
- De werkzaamheden van de pedagogisch coördinator hadden als doel bij te dragen aan een duurzaam pedagogisch klimaat op de sportverenigingen. (...) Een sportvereniging met een duurzaam pedagogisch klimaat is een sportvereniging waar (a) eenduidige gedragsregels gelden die bekend zijn bij de leden, ouders en vrijwilligers, (b) trainers en team-
leiders over didactische en pedagogische vaardigheden beschikken, en (c) ouders aanwezig zijn bij wedstrijden en trainingen en die helpen bij activiteiten die plaatsvinden op de sportvereniging.
(...)
Op de sportverenigingen waar de pedagogisch coördinator heeft gewerkt waren nog geen gedragsregels of waren deze bij veel (jeugd)leden en ouders nog onbekend. (...) Bij één van de sportverenigingen is het gelukt om gedragsregels op te stellen en door middel van flyers te verspreiden op de sportvereniging. (...)
- Voorbeelden van regels voor op het veld en in de dug-out:
- Wij spreken elkaar aan op ongepast taalgebruik en gedrag.
  - Toeschouwers moedigen aan op een sportieve en positieve manier.
  - Respecteer en accepteer de beslissingen van de scheidsrechter.
  - Respecteer elkaar en de tegenstanders.
- (...)
Bij de sportverenigingen met een pedagogisch coördinator is het verloop onder de jeugdleden kleiner dan bij de twee sportverenigingen zonder pedagogisch coördinator. Het zou kunnen zijn dat dit komt doordat het pedagogisch klimaat op deze sportverenigingen positiever is dan op de sportverenigingen zonder pedagogisch coördinator. Een negatief pedagogisch klimaat op een sportvereniging kan immers een oorzaak zijn voor het opzeggen van een lidmaatschap.

naar: Verwey-Jonker Instituut (2013)

Opgave 2 De publieke opinie over politiek en overheid

Bij deze opgave horen de tabellen 1 en 2 uit het bronnenboekje.

Inleiding

Het Sociaal en Cultureel Planbureau heeft onderzoek gedaan naar de publieke opinie en heeft daarbij onder andere gekeken naar de opvattingen van burgers over het functioneren van politiek en overheid.

Bekijk tabel 1.

Bijna 80 procent van de respondenten geeft aan in sommige situaties voor een referendum te zijn. In hoeverre een referendum als wenselijk wordt gezien, is onder andere afhankelijk van de visie op politieke participatie. De ontwikkelingstheorie en de instrumentele theorie hebben elk een verschillende visie op de wenselijkheid van politieke participatie.

- 1p 9 Leg uit vanuit welke visie op politieke participatie een referendum vooral als **wenselijk** zal worden gezien. Gebruik in je uitleg een kenmerk van de gekozen visie.
- 1p 10 Leg uit vanuit welke visie op politieke participatie een referendum vooral als **onwenselijk** zal worden gezien. Gebruik in je uitleg een kenmerk van de gekozen visie.

Bekijk tabel 2.

Uit tabel 2 blijkt dat er verschillen zijn in de opvattingen over politiek en overheid tussen hoger en lager opgeleiden. Stel dat je zou willen onderzoeken welke verklaringen er zijn voor die verschillen.

- 4p 11 – Geef twee verschillen in opvattingen over politiek en overheid tussen hoger en lager opgeleiden zoals weergegeven in tabel 2.
– Geef voor elk verschil een mogelijke verklaring. Gebruik bij elke verklaring een verschillend politicologisch kernconcept.

De gegevens uit tabel 1 en 2 kunnen opgevat worden als een maatschappelijk vraagstuk. Dit vraagstuk kan met behulp van de hoofd- en kernconcepten van maatschappijwetenschappen ook beschreven worden als een vraagstuk van binding en verhouding.

- 4p 12 Leg met behulp van tabel 1 en 2 uit dat er sprake is van een bindingsvraagstuk en een verhoudingsvraagstuk. Gebruik in je uitleg:
– bij het ene vraagstuk een resultaat uit tabel 1 en bij het andere vraagstuk een resultaat uit tabel 2;
– bij het ene vraagstuk een politicologisch kernconcept en bij het andere vraagstuk een sociologisch kernconcept.

Opgave 2 De publieke opinie over politiek en overheid

tabel 1

Opvattingen over de politiek en de overheid, bevolking van 16 jaar en ouder, 2000-2011 (in procenten)¹⁾

	2000	2002	2004	2006	2008/ 2009	2010/ 2011
Is het (zeer) eens met 'de Nederlandse overheid functioneert goed'.	60	34	36	54	64	55
Is het eens met 'mensen als ik hebben geen enkele invloed op wat de regering doet'.	52	49	54	50	51	50
Is het eens met 'ik denk niet dat Kamerleden en ministers veel geven om wat mensen zoals ik denken'.	50	46	51	46	41	43
Is het eens met 'Kamerleden letten te veel op het belang van enkele machtige groepen, in plaats van op het algemeen belang'.	59	60	64	59	56	61
Vindt dat de inspraak van de burgers in het bestuur van gemeente en provincie 'veel' of 'een beetje' groter moet worden.	72	71	69	66	59	61
Is het (zeer) eens met 'de burgemeester moet worden gekozen door de inwoners van de gemeente'.	- ²⁾	73	-	-	70	71
Is het (zeer) eens met 'over sommige, voor ons land belangrijke beslissingen moet door de kiezers zelf worden gestemd, het zogenaamde referendum'.	-	81	-	-	79	79
Is het (zeer) eens met 'wat we nodig hebben zijn minder wetten en instellingen en meer moedige, onvermoeibare en toegewijde leiders waar het volk vertrouwen in kan hebben'.	31	-	59	54	53	54

noot 1 Als percentage van alle antwoorden, inclusief 'weet niet'.

noot 2 Voor alle streepjes geldt: gegevens ontbreken.

naar: Sociaal en Cultureel Planbureau (2011)

tabel 2

**Verschillen in opvattingen over de samenleving in 2010-2011
gekoppeld aan opleidingsniveau (scores op een schaal van 0-100)**

	vertrouwen in de rechtspraak ¹⁾	voor de multiculturele samenleving ²⁾	de overheid doet ons tekort ³⁾	voor sterke leiders ⁴⁾
lager opgeleiden	47	45	61	57
middelbaar opgeleiden	52	52	56	48
hoger opgeleiden	61	64	46	39

noot 1 Vertrouwen in de rechtspraak = score op een schaal van 0 ('geen enkel vertrouwen') tot 100 ('alle vertrouwen')

noot 2 De aanwezigheid van verschillende culturen is winst voor onze samenleving: score op een schaal van 0 ('zeer oneens') tot 100 ('zeer eens')

noot 3 De overheid doet onvoldoende voor mensen zoals ik: score op een schaal van 0 ('zeer oneens') tot 100 ('zeer eens')

noot 4 Het zou goed zijn als het bestuur van het land werd overgelaten aan enkele krachtige leiders: score op een schaal van 0 ('zeer oneens') tot 100 ('zeer eens')

naar: Sociaal en Cultureel Planbureau (2011)

Opgave 3 Arbeidsmigratie in goede banen

Bij deze opgave horen de teksten 4 en 5 en tabel 3 uit het bronnenboekje.

Inleiding

In 2004 trad een aantal landen uit Midden- en Oost-Europa, zoals Hongarije en Polen, toe tot de Europese Unie. Vanaf 2007 kregen arbeidsmigranten uit deze landen daarmee vrije toegang tot de Nederlandse arbeidsmarkt. Het vraagstuk van arbeidsmigratie uit Midden- en Oost-Europese landen staat in deze opgave centraal.

- 1p 13 Geef aan waarom de toetreding van Midden- en Oost-Europese landen tot de Europese Unie een voorbeeld is van globalisering. Gebruik in je antwoord het kernconcept globalisering.

Lees tekst 4.

In tekst 4 staat een aantal fragmenten uit een verslag van een commissie die onderzoek heeft gedaan naar arbeidsmigratie uit Midden- en Oost-Europese landen. In de tekst staan verschillende maatregelen om sociale uitsluiting bij arbeidsmigranten tegen te gaan. Sociale uitsluiting kent vier componenten. Een daarvan is een tekort aan materiële goederen.

- 2p 14 – Geef een maatregel uit tekst 4 die bedoeld is om een van de andere drie componenten van sociale uitsluiting tegen te gaan.
– Licht toe waarom die maatregel past bij de betreffende component van sociale uitsluiting.

Er zijn verschillende factoren die de maatschappelijke positie van arbeidsmigranten beïnvloeden.

- 4p 15 Leg aan de hand van tekst 4 uit dat zowel positietoewijzing als positieverwerving van invloed kan zijn op de maatschappelijke positie van arbeidsmigranten. Gebruik in je uitleg:
- de definities van positietoewijzing en positieverwerving;
  - uit tekst 4 een voorbeeld van positietoewijzing en een voorbeeld van positieverwerving.
- 2p 16 – Formuleer een standpunt over arbeidsmigratie binnen de Europese Unie dat past bij de liberale ideologie.
– Geef vervolgens een liberaal ideologisch uitgangspunt dat past bij het geformuleerde standpunt.

Lees tekst 5.

De Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR) heeft onderzoek gedaan naar arbeidsmigratie in Europa. De WRR onderscheidt verschillende migratiepatronen. In tekst 5 staat een aantal kenmerken van deze migratiepatronen.

Je kunt bij migrantengroepen de mate van binding met het land van herkomst en met het bestemmingsland meten met behulp van verschillende indicatoren.

- 3p 17 – Geef op grond van tekst 5 een indicator die de mate van binding van migrantengroepen met het **land van herkomst** kan meten.
- Geef op grond van tekst 5 een indicator die de mate van binding van migrantengroepen met het **bestemmingsland** kan meten.
- Geef aan waarom het indicatoren van **binding** zijn. Gebruik in je antwoord het hoofdconcept binding.

Migratie kan voor bijvoorbeeld Poolse arbeidsmigranten gevolgen hebben voor hun identiteit.

- 4p 18 Leg uit dat werken en wonen in Nederland de Poolse identiteit van arbeidsmigranten uit Polen kan verzwakken, maar ook kan versterken. Gebruik in je uitleg:
- de definitie van het begrip sociale identiteit;
  - het kernconcept acculturatie;
  - een component van sociale uitsluiting.

Bekijk tabel 3.

De WRR concludeert dat er in landen als Italië een verschil is tussen het opleidingsniveau van arbeidsmigranten en het type werk dat zij verrichten. In tabel 3 staan percentages van het type werk dat Italiaanse burgers en arbeidsmigranten uit een aantal Midden- en Oost-Europese landen (EU-8-burgers) in 2006 en 2010 in Italië verrichtten, onderverdeeld naar opleidingsniveau. Hoofdarbeid wordt over het algemeen maatschappelijk hoger gewaardeerd dan handarbeid.

- 6p 19 In hoeverre is op grond van tabel 3 de Italiaanse samenleving tussen 2006 en 2010 meer open of meer gesloten geworden voor Italianen en voor EU-8-burgers? Leg je antwoord uit met behulp van:
- een vergelijking tussen de situatie van Italianen tussen 2006 en 2010;
  - een vergelijking tussen de situatie van EU-8-burgers tussen 2006 en 2010;
  - een kenmerk van een gesloten samenleving en/of een kenmerk van een open samenleving.

Opgave 3 Arbeidsmigratie in goede banen

tekst 4

Enkele passages uit het rapport 'Arbeidsmigratie in goede banen'

Huisvesting

Er is (...) onvoldoende woningaanbod voor arbeidsmigranten. Dit komt doordat de toestroom is onderschat en er onvoldoende zicht is op het
5 aantal arbeidsmigranten. Ook is het onduidelijk hoe de verantwoordelijkheden verdeeld zijn op dit vlak tussen werkgevers, woningcorporaties en gemeenten. (...) Slechte huisvesting wordt geaccepteerd door de
10 arbeidsmigrant, die zo laag mogelijke woonkosten wil hebben. (...) Het kabinet heeft diverse acties in gang gezet, zoals (...) prestatieafspraken over de bouw van logiesachtige huisvesting en (...) regelgeving voor het ombouwen van kantoren en andere panden naar huisvesting voor arbeidsmigranten.
15 (...).

Leefbaarheid

20 Overlast op macroniveau is beperkt, maar lokaal doen zich wel degelijk problemen voor. (...) De commissie beveelt aan (...) voorlichting te geven over de leefregels in de openbare

25 ruimte en op het werk in Nederland, ook in landen van herkomst. (...) Criminaliteit gepleegd in Nederland door mensen uit Midden- en Oost-Europa is (...) niet zo zeer toe te
30 schrijven aan arbeidsmigranten, maar juist aan mensen die louter met een crimineel motief naar Nederland komen. Dit leidt tot een slecht imago van arbeidsmigranten uit Midden- en
35 Oost-Europa.

Integratie, onderwijs en taal

Op sommige scholen waar veel kinderen van Midden- en Oost-Europeanen zitten, doen zich knelpunten voor. (...) In reactie op signalen van
40 scholen heeft de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen (OCW) (...) maatregelen genomen. (...) In aanvulling hierop beveelt de commissie aan (...) de leerplicht-
45 ambtenaar actief kinderen te laten opsporen in buurten waar veel kinderen uit Midden- en Oost-Europa wonen die onder de leerplicht vallen, recht hebben op onderwijs, maar hier
50 geen gebruik van maken. (...)

naar: Tijdelijke commissie Lessen uit recente arbeidsmigratie (2011)

tekst 5

Arbeidsmigratie in vieren

Arbeidsmigranten die onder het patroon van **tijdelijke, circulaire migratie** vallen, onderhouden weinig contacten met Nederlanders. Zij spreken ook amper Nederlands en werken vooral om het verdiende geld in het herkomstland te investeren. Ze sturen gemiddeld ruim 5400 euro per jaar naar huis. Het zijn vaak arbeidsmigranten die in het land van herkomst een partner en/of kinderen hebben. Ze doen vaak seizoenswerk in de land- en tuinbouw, maar verrichten ook geschoolde handarbeid.

Het patroon van **transnationale of bi-nationale migratie** betreft migranten die (...) naar verhouding veel contacten hebben met Nederlanders (ze spreken ook Nederlands), maar ook hun contacten met het herkomstland onderhouden. Zij sturen veel geld op (gemiddeld zo'n 3900 euro). Dit migratiepatroon zien we vooral bij hoog opgeleiden en, in wat mindere mate, bij middelbaar opgeleiden. Ze zijn in Nederland vooral werkzaam in een middelbaar beroep en hebben een goed inkomen. Zij zijn vaak al wat langer in Nederland en hebben er vaak een partner, maar (nog) geen kinderen. De verwachting is dat zij op termijn teruggaan of doormigreren naar een ander land.

Het patroon van **vestigingsmigratie** is vooral zichtbaar bij hoger opgeleiden, die al langere tijd in Nederland zijn, en die (...) aangaven voor langere tijd (meer dan vijf jaar) in Nederland te willen blijven. Deze groep stuurt relatief weinig geld naar het herkomstland (gemiddeld zo'n 700 euro). Het betreft vooral personen die kinderen in Nederland hebben en waarbij de partner niet (meer) in het land van herkomst woont. Zij zijn vaak werkzaam in relatief hogere beroepen.

Het patroon van **footloose migratie** tekent zich af bij migranten die nog relatief kort in Nederland zijn. Zij (...) spreken slecht Nederlands, hebben geen Nederlandse vrienden en een onzekere arbeidspositie (velen hebben geen tewerkstellingsvergunning). Ze onderhouden echter ook geringe contacten met het thuisland (...). Zij hebben vooral, maar niet uitsluitend, een lage opleiding. Footloose migranten zijn relatief vaak single en op wat jongere leeftijd naar Nederland gekomen. (...) Deze groep kent nog weinig familiale verplichtingen. Net als de 'vestigers' stuurt deze groep weinig geld naar het herkomstland: gemiddeld zo'n 800 euro per jaar.

naar: Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (2012)

tabel 3

Opleidingsniveau en type werk van Italianen en EU-8-burgers in Italië in 2006 en 2010

	type werk	Italianen		EU-8-burgers	
		hoofd- arbeid	hand- arbeid	hoofd- arbeid	hand- arbeid
	opleidingsniveau				
2006	laag opgeleid	18.8%	81.2%	7.3%	92.7%
	middelbaar opgeleid	69.7%	30.3%	10.9%	89.1%
	hoog opgeleid	97.1%	2.9%	80.0%	20.0%
2010	laag opgeleid	19.9%	80.1%	6.2%	93.8%
	middelbaar opgeleid	68.3%	31.7%	10.7%	89.3%
	hoog opgeleid	96.8%	3.2%	50.7%	49.3%

Toelichting op tabel 3

EU-8: Estland, Letland, Litouwen, Polen, Slowakije, Slovenië, Tsjechië en Hongarije

Opleidingsniveau: hoogst genoten opleiding op basis van ISCED-indeling van UNESCO:

- laag opgeleid: tot en met secundair onderwijs eerste fase (zoals basisonderwijs en vmbo)
- middelbaar opgeleid: secundair onderwijs tweede fase (zoals mbo en havo)
- hoog opgeleid: hoger onderwijs eerste, tweede en derde fase (zoals hbo bachelor en universitaire master)

Type werk:

- hoofdarbeid (in het Engels 'white collar') is bijvoorbeeld een manager op een kantoor
- handarbeid (in het Engels 'blue collar') is bijvoorbeeld een stratenmaker

naar: European Trade Union Institute (2013)

Opgave 4 Veranderingen in het Nederlandse gezin verklaard

Bij deze opgave hoort tabel 4 uit het bronnenboekje.

Inleiding

Het gezin in Nederland heeft in de jaren zestig, zeventig en tachtig van de vorige eeuw een aantal veranderingen ondergaan. In deze opgave staat de invloed van individualisering en modernisering op het gezin centraal.

Confessionele partijen maakten vanaf de Tweede Wereldoorlog tot aan 1994 onafgebroken deel uit van de Nederlandse regering.

- 2p **20** Noem twee kenmerken van het gezinsbeleid rond 1960 die in overeenstemming zijn met de confessionele ideologie.

Vanaf de jaren zestig van de vorige eeuw is er sprake van toenemende individualisering en neemt het aantal echtscheidingen toe. Hierbij speelt de uitbreiding van het stelsel van sociale zekerheid een rol.

- 2p **21** Leg het verband uit tussen de uitbreiding van de sociale zekerheid enerzijds en de stijging van het aantal echtscheidingen anderzijds. Gebruik in je uitleg het kernconcept individualisering.

Individualisering en modernisering zijn van invloed geweest op de relaties tussen familieleden, bijvoorbeeld als het gaat om de motivatie om familieleden te helpen zoals in geval van ziekte.

- 4p **22** – Wat is het verschil tussen meer moderne en meer traditionele samenlevingen wanneer het gaat om de belangrijkste reden die mensen hebben om familieleden te helpen?
– Leg uit dat dit verschil tussen moderne en traditionele samenlevingen te verklaren is door de opkomst van de verzorgingsstaat. Gebruik in je uitleg het hoofdconcept binding.

Naast individualisering heeft secularisering bijgedragen aan veranderingen in samenlevingsvormen.

- 2p **23** Leg uit hoe secularisering vanaf de jaren zestig van de vorige eeuw van invloed is geweest op veranderingen in samenlevingsvormen. Gebruik in je uitleg twee veranderingen in samenlevingsvormen.

Bekijk tabel 4.

Het Sociaal en Cultureel Planbureau heeft onderzoek gedaan naar veranderingen in de rolverdeling van mannen en vrouwen in het gezin. In tabel 4 staat weergegeven in hoeverre mannen en vrouwen in verschillende typen huishoudens studie/werk combineren met huishoudelijke taken in de periode 1975-1995. Dit noemt men taakcombinatie.

- 2p 24 Leg uit dat het proces van modernisering te herkennen is in tabel 4. Gebruik in je uitleg het kernconcept modernisering en een kenmerk van het moderne gezin.

Er zijn verschillende maatschappelijke factoren die van invloed zijn geweest op de veranderingen in taakcombinatie.

- 1p 25 – Geef een **economische** factor die van invloed is geweest op de veranderingen in het vóórkomen van taakcombinatie in de **tweeverdienershuishoudens** tussen 1975 en 1995.
- Geef aan hoe deze factor van invloed is geweest op deze veranderingen in de tweeverdienershuishoudens.
- 1p 26 – Geef een **sociaal-culturele** factor die van invloed is geweest op de veranderingen in het vóórkomen van taakcombinatie in de **kostwinnersgezinnen** tussen 1975 en 1995.
- Geef aan hoe deze factor van invloed is geweest op deze veranderingen in de kostwinnersgezinnen.

Opgave 4 Veranderingen in het Nederlandse gezin verklaard

tabel 4

Taakcombinatie¹⁾ naar huishoudensvorm, bevolking van 18 tot 65 jaar, 1975-1995 (in procenten)

	1975	1980	1985	1990	1995
bevolking 18 tot 65 jaar	22	28	32	37	40
vrouwen die met partner huishouden vormen:					
huisvrouwen ²⁾	5	5	4	10	4
vrouwen in tweeverdienershuishouden	– ³⁾	48	64	70	70
mannen die met partner huishouden vormen:					
mannen die voor gezin de kost verdienen (kostwinnersgezinnen)	29	34	40	41	43
mannen in tweeverdienershuishouden	31	40	48	48	59

noot 1 Het combineren van een substantiële hoeveelheid studie en/of werk (minstens 12 uur per week) met substantiële huishoudelijke taken (minstens 8 uur per week).

noot 2 Onder de vrouwen die zichzelf als huisvrouw bestempelen, bevinden zich vrouwen die een bescheiden hoeveelheid betaald werk verrichten.

noot 3 Onvoldoende gegevens.

naar: Sociaal en Cultureel Planbureau (1999)